

RAPORT ANUAL 2006

LIBERTATEA DE EXPRIMARE ȘI INFORMARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Acest raport inserează o relatare succintă a unor evenimente semnificative, care au caracterizat situația presei din R. Moldova în anul 2006 și care sunt sugestive, în opinia Centrului Independent de Jurnalism¹ (CIJ), pentru aprecierea calității libertății de exprimare și informare în Moldova.

Raportul cuprinde următoarele compartimente:

Evoluții legislative

Evoluții în sectorul audiovizualului

Situația presei scrise și a jurnalismului de investigație

Presa în campania electorală

Accesul la informație

Evenimente de perspectivă

Concluzii

Evoluții legislative

Anul 2006 a fost marcat de procesul de adoptare a Codului audiovizualului. Deși eforturile depuse pentru a elabora o lege bună au fost fără precedent atât din partea organizațiilor internaționale (Consiliul Europei, OSCE, Articolul 19 au prezentat expertize), cât și a organizațiilor neguvernamentale de media din Moldova, guvernarea a reușit să adopte o lege prin care să-și promoveze interesele. Puterea a izbutit din nou să aleagă un Consiliu Coordonator al Audiovizualului (CCA) care să-i convină, să mențină controlul asupra „Teleradio-Moldova”, și chiar să-și supună încă două instituții ale audiovizualului, care aveau anterior o politică editorială independentă: Radio „Antena C” și „Euro TV Chișinău”. Codul a fost adoptat în lectură finală la 27 iulie 2006, cu o majoritate de 70 de voturi, fiind publicat și intrând în vigoare la 18 august 2006. Atât proiectul Codului, cât și actul adoptat au făcut obiectul unor critici vehemente din partea organizațiilor de media și a partidelor politice, în perioada martie-august 2006 fiind lansate numeroase declarații la acest subiect. De asemenea, societatea civilă a organizat o serie de dezbateri și „mese rotunde” cu scopul de a îmbunătăți proiectul de lege și a convinge autorii de necesitatea adoptării celor mai înalte standarde în domeniu.

Deși mai puțin semnificative ca impact, anumite modificări a suferit și articolul 16 din Codul civil, care prevede responsabilitatea pentru defăimare. În articol au fost enumerate o serie de criterii care ar ajuta judecătorul să decidă despăgubirea “rezonabilă” a persoanelor defăimate. Totuși, modificările nu au inclus și un plafon pentru compensarea prejudiciului moral, lucru pentru care optează multe mijloace de informare în masă.

Atât Parlamentul, cât și Guvernul au adoptat în vara anului 2006 hotărâri care prevăd instituirea unor sporuri de 10-20% la salariile unor funcționari care au acces permanent la secretul de stat. Hotărârea Guvernului și a Parlamentului au fost adoptate cu efect retroactiv, intrând în vigoare la 1 decembrie 2005. Experti în domeniul accesului la informație și-au expus public opinia că aceste hotărâri vor stimula secretomania în instituțiile de stat: «Pe lângă secretele de stat, care trebuie protejate, informații

¹ Sinteza este produsul CIJ (elaborator: Olivia Pîrțac). Ea reflectă opiniile CIJ cu privire la evenimentele invocate.

de interes public vor fi dosite. Mulți funcționari nu vor distinge un secret de stat de o informație de interes public». Pe de altă parte, funcționari ai Serviciului de Informații și Securitate au argumentat necesitatea instituirii acestor sporuri prin executarea unei prevederi a Legii cu privire la secretul de stat din 1994, precum și a numeroaselor restricții a diferitelor drepturi și libertăți, pe care le suportă deținătorii secretelor de stat.

Guvernul a obținut anumite succese la implementarea Strategiei Naționale de Edificare a Societății Informaționale „Moldova electronică”, în acest domeniu fiind adoptate un număr mare de acte normative, iar la 14 septembrie a fost inaugurat un Centru de certificare a cheilor publice ale semnăturilor digitale pentru funcționari publici, ceea ce reprezintă o evoluție a proiectului „E-guvernare”. Ca o măsură de realizare a Strategiei Naționale de Edificare a Societății Informaționale „Moldova electronică”, la 4 octombrie 2006 s-a decis transformarea Întreprinderii de Stat «Radiocomunicații» în societate pe acțiuni. Autoritățile au motivat decizia de reorganizare prin perspectiva că privatizarea întreprinderii o va face mai atractivă pentru potențialii investitori, ceea ce va permite, în următorii circa șapte ani, implementarea tehnologiilor digitale în televiziune și radiodifuziune.

Evoluții în sectorul audiovizualului

Evenimente prealabile adoptării Codului audiovizualului

Starea de lucruri în domeniul audiovizualului a fost criticată aproape încontinuu pe parcursul mai multor ani.

La 13 ianuarie 2006 circa 20 de reprezentanți ai asociației „Hyde-Park” au desfășurat o acțiune de protest împotriva activității Consiliului Coordonator al Audiovizualului, solicitând demisia membrilor acestuia.

În martie postul de radio „Vocea Basarabiei” a difuzat un apel în care solicita sprijin financiar de la ascultători, instituții bancare, agenți economici, fundații din R. Moldova și de peste hotare. Instituția a motivat lipsa finanțelor și prin subminarea activității sale de către structurile statului. Astfel, după cum afirmă administrația, postul a fost împiedicat să-și dezvolte o rețea de radio cu acoperire națională, fiindu-i respinse prin decizii arbitrare peste 70 de cereri de acordare a frecvențelor.

Spre sfârșitul mandatului său, în aprilie 2006, cea de-a doua componentă a CCA a lansat un Centru de monitorizare a posturilor de radio și TV care emit în orașul Chișinău. Centrul de monitorizare a fost lansat cu sprijinul logistic al Consiliului Europei și al Comisiei Naționale pentru Audiovizual a Ungariei. Guvernul R. Moldova a alocat 165 mii lei pentru procurarea utilajului tehnic. Anterior CCA a motivat de multiple ori incapacitatea de a-și exercita plenar funcțiile prin lipsa tehnicii de monitorizare.

Adoptarea Codului audiovizualului

La sfârșitul lui martie 2006, odată cu publicarea proiectului Codului audiovizualului pe site-ul Parlamentului, atenția societății civile a fost concentrată în totalitate la perspectivele dezvoltării audiovizualului. Deși Concepția privind cooperarea dintre Parlament și societatea civilă rezervă 15 zile pentru prezentarea contribuțiilor societății civile, adoptarea în prima lectură a Codului fusese programată pentru 6 aprilie, adică la doar o săptămână din momentul publicării pe site. Opt organizații de media au difuzat la 4 aprilie un Memoriu, în care se arătau nemulțumite de maniera și condițiile în care a fost elaborat proiectul Codului audiovizualului. Semnatarii Memoriului au menționat că societatea civilă nu a fost implicată în procesul de elaborare a proiectului Codului audiovizualului. Acest proces s-a desfășurat în condiții de totală netransparență, conținutul proiectului afișat pe site-ul Parlamentului la 28 martie, constituind o surpriză pentru cele opt organizații. În același timp, organizațiile semnatare au

menționat necesitatea organizării consultărilor, audierilor și a dezbaterilor asupra prevederilor proiectului Codului audiovizualului în context cu celelalte proiecte de legi în domeniul audiovizualului prezentate Parlamentului drept inițiative legislative.

În pofida faptului că ONG-urile de media au solicitat o amânare, Codul audiovizualului totuși a fost adoptat la 6 aprilie în primă lectură, ca proiect de bază. De asemenea, au fost adoptate două proiecte de alternativă, care fuseseră elaborate la inițiativa societății civile și susținute în Parlament de Alianța „Moldova Noastră”. În schimb, a fost respinsă chiar la prima lectură Legea cu privire la instituțiile publice locale ale audiovizualului, proiect de asemenea elaborat de reprezentanți ai societății civile (APEL). Au urmat multiple dezbateri, în care societatea civilă din Moldova, ajutată de experți ai organizațiilor internaționale, a depus eforturi pentru a îmbunătăți calitatea Codului audiovizualului. Organizația „Articolul XIX, Campania Globală pentru Libertatea de exprimare” din Londra, OSCE și Consiliul Europei au trimis expertize detaliate. La 27 iulie proiectul Codului audiovizualului a fost adoptat în lectură finală. Formal, proiectul a suportat multiple îmbunătățiri, însă, ca esență, acestea au fost neesențiale. În octombrie Parlamentul a votat cei 9 membri ai Consiliului Coordonator al Audiovizualului. Și de această dată procesul de selectare a fost criticat dur de societatea civilă, inclusiv de majoritatea partidelor politice. La sfârșitul lunii decembrie, când Parlamentul a votat componența Consiliului de Observatori ai Companiei publice „Teleradio-Moldova”, opinia publică era deja pregătită și se resemnase cu ideea că și acest Consiliu va fi format în majoritate din oameni ai guvernării, și nu din personalități notorii, reali promotori ai interesului public.

După adoptarea Codului audiovizualului cea mai dramatică evoluție au suferit-o posturile publice municipale de radio și televiziune: „Antena C” și „Euro TV Chișinău”. În baza unei recomandări a CCA, la 30 noiembrie 2006 Consiliul Municipiului Chișinău ia decizia de a reorganiza prin înstrăinare radiodifuzorii publici municipali. La 14 decembrie se adoptă decizia de a organiza un concurs investițional pentru vânzarea acestor radiodifuzori. În aceeași zi sunt destituiți din funcție directorii acestor posturi, fiind numiți alții. Pe 15 decembrie conducerea „Antenei C” este înlocuită abuziv (în forță) de către reprezentanții autorităților publice locale și ai forțelor de ordine. Pe 16 decembrie emisia „Antenei C” este sistată, Întreprinderea de Stat „Radiocomunicații” motivând sistarea prin defecțiuni tehnice. Angajaților nu li s-a permis să efectueze o expertiză independentă. După ce „defecțiunea” a fost „înlăturată”, emisia nu a fost restabilită invocându-se „lipsa unui contract cu Întreprinderea de Stat „Radiocomunicații””. Emisia a fost reluată doar după 38 de zile, după ce CCA a avertizat postul că-i va retrage licența de emisie pentru nerespectarea Codului audiovizualului. În seara zilei de 16 decembrie, sub motivul că a fost plasată o bombă, sediul „Antenei C” a fost închis, fiind evacuați toți jurnaliștii. Însă persoanele care au venit să verifice semnalul de alarmă erau fără echipament special, nu au fost alertați pompierii și salvarea, iar locatarii caselor din apropiere nu au fost evacuați. Înscenarea era evidentă. În perioada ce a urmat după schimbarea directorilor, angajații „Euro TV Chișinău” au semnalat despre multiple cazuri de cenzură. La începutul anului 2007 criza s-a agravat. Posturile publice municipale au fost cumpărate de persoane necunoscute, cu resurse de origine dubioasă. La „Antena C” s-au operat concedieri masive. Consiliul Municipiului Chișinău a comis o serie de încălcări juridice și 38 de angajați ai celor 2 posturi l-au acționat în judecată, solicitând anularea deciziilor din 30 noiembrie și 14 decembrie, precum și repararea prejudiciului moral. De asemenea, și foștii directori ai posturilor „Antena C” (Vasile State) și „Euro TV Chișinău” (Arcadie Gherasim) au acționat Consiliul Municipiului Chișinău în justiție pentru demitere ilegală. Organizațiile de media și partidele politice au condamnat public procesul de lichidare a posturilor municipale. Au existat și reacții din partea organizațiilor internaționale. În concluziile unui proiect de monitorizare a implementării Codului audiovizualului, coordonat de APEL („Studiu de caz: Antena C, Euro TV”, prezentat opiniei publice la 7 februarie 2007), se menționează: „Maniera în care a fost înfăptuită reorganizarea posturilor audiovizuale municipale „Antena C” și „Euro-TV Chișinău” a prejudiciat drepturile publicului la informare. În procesul de reorganizare nu s-a ținut cont de interesul public, nu a fost consultată opinia comunității municipale, au fost ignorate drepturile colectivelor de muncă de la cele două posturi audiovizuale apreciate de publicul ascultător și telespectator. Cazul „Antena C” și „Euro-TV”, intrat în atenția opiniei

publice naționale și internaționale, în niciun fel nu poate servi scopului dezvoltării domeniului, scop declarat în Codul audiovizualului (art.1 (1), și compromite perspectiva europeană a Republicii Moldova”.

Compania publică „Teleradio-Moldova”

La 13 februarie 2006 Centrul Independent de Jurnalism (CIJ) și Centrul de Analiză și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice CIVIS au obținut câștig de cauză în procesul intentat împotriva lor de Compania publică „Teleradio-Moldova”, pe motivul că Raportul de monitorizare a mass-media în campania electorală pentru alegerea anticipată a primarului municipiului Chișinău, care critica modul în care Compania a reflectat campania electorală, conținea informații defăimătoare. Instanța însă a considerat cererea Companiei publice „Teleradio-Moldova” neîntemeiată. Hotărârea nu a fost atacată cu apel, devenind definitivă.

În perioada Zilelor Libertății Presei (și anume la 3 mai 2006) 12 ambasade și instituții străine acreditate la Chișinău au difuzat o declarație comună, în care și-au exprimat îngrijorarea pentru situația mass-media din Republica Moldova. Semnatarii declarației și-au exprimat regretul că, în pofida afirmațiilor repetate ale autorităților Moldovei privind angajamentul de a respecta valorile ce caracterizează o presă liberă, independentă și pluralistă, nu s-a observat un progres suficient în reformarea presei pe parcursul ultimului an. Cele 12 ambasade și instituții străine acreditate la Chișinău s-au arătat îngrijorate în special pentru lipsa unui progres în transformarea Companiei „Teleradio-Moldova” în instituție publică, pentru împiedicarea accesului la informație și susținerea de către stat a unor organe de presă.

În luna iulie 2006 mai mulți șefi de direcții importante din cadrul Companiei „Teleradio-Moldova” și-au prezentat demisia (producătorul general Sergiu Batog, șeful direcției economico-financiare Tudor Madan, contabilul-șef Maria Hârbu, directorul comercial al Companiei „Teleradio-Moldova” Vasile Duca). Se presupune că demisia acestora este legată de raportul Curții de Conturi, care a scos la iveală încălcări economico-financiare grave la companie. Controlul efectuat pentru anul 2004 și nouă luni ale anului 2005 arată că la 1 octombrie 2005 Compania „Teleradio-Moldova” înregistra datorii debitoare și creditare în sumă de peste 1,3 milioane de lei, jumătate dintre care erau legate de serviciile de publicitate în perioada campaniilor electorale.

Presiuni asupra „PRO TV Chișinău”

Luna septembrie a fost marcată de presiunile exercitate asupra postului de televiziune „PRO TV Chișinău”. La 7 septembrie 2006 directorul de vânzări al postului, Ghenadie Braghîș, a fost reținut sub acuzația de luare de mită. În cursul zilei de 8 septembrie 2006, avocatului Vladimir Roșca, deși a depus 4 cereri, nu i s-a permis să se întâlnească cu clientul său. „PRO TV” a declarat că acțiunile Ministerului Afacerilor Interne reprezintă presiuni asupra politicii editoriale a companiei: “În cadrul campaniei “Acces la informație”, „PRO TV Chișinău” a difuzat o știre referitoare la diploma de studii a ministrului Gheorghe Papuc, mașinile din dotarea instituției și abuzurile comise de polițiști, știre care – spun surse din minister – l-ar fi deranjat pe ministru. (În presa din Republica Moldova au apărut articole care semnalau faptul că diploma de studii a ministrului Gheorghe Papuc ar putea fi falsă. În baza Legii privind accesul la informație, „PRO TV Chișinău” a solicitat o copie a diplomei de studii a ministrului, pe care însă nu a obținut-o). Potrivit aceluiași surse, prin această arestare conducerea ministerului intenționează să distrugă credibilitatea „PRO TV Chișinău” atât în fața telespectatorilor, cât și în fața partenerilor comerciali”. La 9 septembrie redacția „PRO TV Chișinău” a fost percheziționată de către un grup de polițiști. „PRO TV Chișinău” a anunțat opinia publică că, deoarece ofițerul din paza companiei a rugat grupul de polițiști să aștepte avocatul, ca să asiste la percheziție, acesta a fost dus la Comisariatul de poliție Buiucani, fiind învinuit de nesupunere. Polițiștii, care aveau mandat, au percheziționat redacția „PRO TV Chișinău” timp de câteva ore. În aceeași zi, angajați ai Ministerului de Interne au percheziționat casa lui Ghenadie Braghîș. Aceste evenimente au fost urmate de o serie de «declarații de condamnare»,

atât din partea organizațiilor de media, cât și a multor partide politice. Semnatarii solicitau autorităților să respecte legislația în vigoare și să înceteze hărțuirea și intimidarea postului de televiziune „PRO TV Chișinău” și a angajaților acestuia. După cinci zile de arest, directorul de vânzări al „PRO TV Chișinău” a fost eliberat din arest, urmând să fie cercetat în stare de libertate.

Situația presei scrise și a jurnalismului de investigație

Presiuni asupra jurnaliștilor. Obstacole în exercitarea normală a profesiei

Procedura de acreditare a cauzat probleme jurnaliștilor destul de frecvent. Acreditarea jurnaliștilor este reglementată de Legea presei din 1994. Majoritatea prevederilor, însă, se referă la acreditarea jurnaliștilor străini în Republica Moldova (art.21, 22, 23 și 25). În ceea ce privește jurnaliștii moldoveni, există o singură prevedere: art.21 alin.(2): „Publicațiile periodice și agențiile de presă pot acredita în modul stabilit jurnaliști pe lângă autoritățile publice, precum și la manifestațiile artistice și sportive.” Această prevedere ambiguă („... în modul stabilit ...”) a constituit drept temei pentru apariția unor regulamente interne, în baza cărora instituțiile își elaborează propriile norme de acreditare a jurnaliștilor. Unele dintre aceste regulamente nici nu sunt făcute publice. Pană la acest moment, principala formă de abuz a autorităților publice în acest domeniu este neacreditarea jurnaliștilor.

În ianuarie 2006 Adunarea Populară a autonomiei găgăuze a refuzat acreditarea ziarului „Edinaia Gagauzia”, ziar editat de mișcarea social-politică cu același nume din UTA Gagauz Yeri, motivând că ziarul de opoziție denaturează faptele. Redactorul-șef al publicației a afirmat însă că acesta este un motiv inventat, ziarul nu a avut niciodată acces la ședințele Adunării Populare. Deși la 20 februarie ziarul a acționat în instanță Adunarea Populară a autonomiei găgăuze pentru refuzul de a fi acreditat, ulterior ziarul și-a retras cererea de chemare în judecată, pe care a depus-o la Curtea de Apel Comrat. „Surse din cadrul redacției „Edinaia Gagauzia” au comunicat sub acoperirea anonimatului că redacția și-a retras cererea, deși dreptatea era de partea jurnaliștilor. Sursele citate au precizat că redacția a fost supusă presiunilor, fapt ce i-a determinat pe jurnaliști să-și retragă cererea din instanță. Sursele citate nu au precizat însă cine a exercitat presiuni asupra jurnaliștilor”. În luna iunie „Edinaia Gagauzia” a difuzat un apel, în care sesizează opinia publică asupra tentativelor autorităților locale de a împiedica campania de abonare la această publicație. Potrivit apelului, bașcanul Gheorghi Tabunșcik ar fi dat indicații oficiilor poștale din autonomia găgăuză să refuze perfectarea abonamentelor la ziarul de opoziție „Edinaia Gagauzia”, cu scopul de a submina activitatea ziarului /după Agenția Monitor Media: 03.01.06, 08.02.06, 22.02.06, 21.03.06, 27.06.06/.

Începând cu data adoptării (în februarie 2003), Legea cu privire la contracararea activității extremiste a fost criticată intens de societatea civilă, fiind considerată un instrument periculos pentru democrație. Deși nu s-au aplicat sancțiuni în baza ei până la acest moment, ea a fost utilizată de mai multe ori în calitate de „sperietoare”. La începutul anului 2006, Asociația „Hyde Park” din Chișinău, organizație ce promovează libertatea de exprimare și dreptul la informare echidistantă, a fost acuzată de Ministerul Justiției al R. Moldova de propagarea extremismului prin informații publicate în buletinul „Curaj.net”. Într-o scrisoare adresată Asociației „Hyde Park” Ministerul de Justiție, sub semnătura ministrului Victoria Iftodi, arată că în nr. 3 al buletinului „Curaj.net” (din 03 noiembrie 2005) sunt plasate informații „ce propagă inferioritatea cetățenilor după criteriul naționalității, fapt ce constituie o încălcare gravă a prevederilor art. I al Legii cu privire la contracararea activității extremiste. Prin scrisoarea citată, Ministerul Justiției face un avertisment Asociației „Hyde Park” și solicită înregistrarea publicației, „deoarece ziarul asociației este editat în scopul comercializării”. Președintele „Hyde Park”, Oleg Brega, a declarat că avertizarea reprezintă o presiune asupra asociației și că acuzele aduse de către ministru sunt nefondate. Ministerul Justiției nu a indicat care anume texte din buletin instigă la ură interetnică. Asociația „Hyde Park” a făcut publică o declarație, în care a menționat că reprezentanți ai Ministerului Justiției, Serviciului de Informații și Securitate, Procuraturii și Poliției au avertizat verbal sau în scris

membrii organizației pe marginea unor publicații apărute în ziarul „Curaj”, ceea ce, în opinia organizației, reprezintă acțiuni de intimidare și hărțuire /după Agenția Monitor Media, 13 februarie 2006, 15 februarie 2006/.

La 17 martie în Chișinău a avut loc un caz grav de agresare a jurnalistului sportiv Ion Robu, care a fost bătut de două persoane necunoscute până a căzut fără cunoștință. Atacatorii nu au sustras nimic de la ziarist, deși acesta avea bani și telefon mobil. Jurnalistul consideră acest atac direct legat de activitatea sa profesională și nu exclude că a fost agresat în contextul unui scandal în jurul Asociației Presei Sportive din Moldova, dar și din cauza cărții „Maratonul de la Atena”, care a fost editată după Jocurile Olimpice din Grecia și în care a semnalat nereguli la Comitetul Național Olimpic al R. Moldova. Organizațiile de media au lansat o declarație, în care și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu acest caz, remarcând că „atentatele la integritatea fizică constituie cea mai gravă modalitate de a submina libertatea presei.”

Cazul jurnalistului sportiv Ion Robu este cel mai grav înregistrat pe parcursul anului 2006 la Chișinău. Totuși, jurnaliștii moldoveni se confruntă cu atitudini ostile și agresivități verbale destul de des.

La 24 martie 2006, Anastasia Nani, reporter al „Ziarului de gardă”, a fost agresată verbal de polițiști, fiind împiedicată să-și exercite normal profesia, în condițiile în care se documenta pentru un articol la biserica din Florești, unde avuseseră loc ciocniri violente, condiționate de un conflict dintre credincioșii Mitropoliei Basarabiei și reprezentanții Mitropoliei Moldovei. Anastasia Nani a fost împiedicată să-și exercite profesia și pe 26 octombrie, când a fost forțată de către funcționari guvernamentali să distrugă imagini din aparatul de fotografiat. Jurnalista a ieșit din Casa Guvernului, după ce asistase la ședința Colegiului Ministerului Educației și Tineretului. Un grup de muncitori efectua lucrări de amenajare în preajma Executivului și ziarista, având aparatul de fotografiat la îndemână, a luat o imagine a muncitorilor pe fundalul Casei Guvernului. Imediat, câteva persoane s-au apropiat de ea și, refuzând să se legitimeze, au insistat să șteargă imaginile, deși a fotografiat un spațiu public și nu exista vreun anunț privind interdicția de a fotografia.

La 13 iulie șapte organizații din domeniul mass-media și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu atacurile asupra libertății presei, în special, încercările reprezentanților partidului de guvernământ de a-și impune dominația ideologică prin puterea administrativă, amenințând cu sancțiuni publicațiile și posturile audiovizuale care prezintă alte puncte de vedere asupra unor evenimente. La sfârșitul lunii iunie, reprezentanți ai Consiliului Municipiului Chișinău, dominat de PCRM, au făcut declarații agresive la adresa posturilor municipale „Antena C” și „Euro TV Chișinău”, publicația „Timpul de dimineață”, pentru faptul că au reflectat niște evenimente de acum 65 de ani altfel decât ar fi fost corect din punctul de vedere al comuniștilor. Semnatarii declarației atenționează opinia publică și asupra încercărilor de subminare economică a ziarelor „Moldavskie vedomosti” și „Jurnal de Chișinău”. Ziarul „Moldavskie vedomosti” riscă să-și piardă sediul privatizat acum șase ani, după ce Curtea de Apel a cerut recent anularea privatizării sediului. „Jurnal de Chișinău” a fost acuzat de neplata TVA în sumă totală de peste jumătate de milion de lei, achitarea căreia ar duce la falimentarea ziarului. În declarație organizațiile semnatare solicită autorităților R. Moldova să aducă dovezi clare privind garantarea și respectarea drepturilor și libertăților inalienabile ale presei de a informa și ale cetățenilor - de a fi informați și de a-și expune liber opiniile prin intermediul presei.

La 1 august 2006, poliția din Bălți a împiedicat fotoreporterii și operatorii de televiziune să filmeze monumentul lui Ștefan cel Mare și Sfânt din centrul localității, care fusese profanat de către persoane necunoscute cu o zi înainte. Postamentul a fost murdărit cu vopsea și s-a aplicat inscripția în limba rusă „Ya protiv Vorona”. Reprezentanții organelor de drept au manifestat argesivitate față de operatorul TVB, care a încercat să filmeze în pofida interdicțiilor poliției. De asemenea, nici fotoreporterilor de la Agenția DECA-press și ziarul „SP” nu li s-a permis să fotografieze.

În octombrie 2006, „Ziarul de Gardă”, săptămânal de investigație editat la Chișinău, a lansat o declarație de presă, prin care atenționează opinia publică asupra presiunilor la care sunt supuși unii jurnaliști. Potrivit declarației de presă a „Ziarului de Gardă”, presiunile asupra reporterilor s-au intensificat după publicarea unor dezvăluiri ce țin de corupția în sistemul de drept din R. Moldova. Persoane cu funcții importante în stat le propun ziariștilor sume de bani în schimbul acceptării de către aceștia a unor compromisuri imorale. Este de presupus că, în acest mod, se încearcă acumularea de probe compromițătoare asupra unor ziariști și manipularea ulterioară a acestora – truc utilizat în ultimul timp și față de alte media, în scopul „documentării” unor dosare, se arată în declarația citată.

În noaptea de 10 spre 11 octombrie din redacția ziarului „Jurnal de Chișinău” au fost furate mai multe lucruri, printre care și calculatorul jurnalistei Raisa Lozinschi, autor al unor materiale cu conotații politice.

În legătură cu aceste evenimente Asociația Presei Independente (API) și Centrul Independent de Jurnalism (CIJ) au făcut o declarație, prin care solicită Comisiei parlamentare pentru securitatea națională, apărare și ordinea publică și Comisiei parlamentare pentru drepturile omului să se autosesizeze și să cerceteze faptele expuse în apelul „Ziarului de Gardă”. API și CIJ atenționează asupra „coincidenței” stranii, prin care, în aceeași perioadă când se făceau presiuni asupra colaboratorilor „Ziarului de Gardă”, a fost comis și un furt în sediul „Jurnalului de Chișinău”, pe care angajații redacției îl califică drept încercare de intimidare a reporterilor. Cele 2 organizații media cer autorităților să întreprindă măsuri operative și eficiente, care ar pune capăt atacurilor asupra presei independente din partea unor elemente criminale și a funcționarilor corupți.

Publicația „Observatorul de Nord. Ediție de Florești” a devenit obiectul unei cercetări de legalitate, după ce președintele raionului Florești a solicitat acest lucru procuraturii locale. Rezultatele controlului au arătat că activitatea publicației în teritoriu este legală. Managerul publicației a declarat că solicitarea președintelui raionului Florești poate fi explicată prin faptul că scapă de sub control un ziar pe care nu și-l poate subordona, așa cum ar prefera să se întâmple /după Agenția Monitor Media, 13 aprilie 2006/.

Ziarul „Jurnal de Chișinău” a semnalat probleme grave după un control al autorităților fiscale, prin care s-a stabilit că ziarul nu a plătit TVA în sumă de 350675 lei pentru anii 2004 și 2005. Prin decizie organele fiscale au obligat ziarul să plătească această sumă, plus penalități, majorări de întârziere și amenzi, în total 630156 lei (adică circa 37 mii Euro). Ziarul a contestat această decizie, litigiul juridic fiind în derulare. „Jurnal de Chișinău” consideră sancțiunea organelor fiscale drept o încercare a puterii de a distruge ziarul.

În octombrie 2006 Centrul de Investigații Jurnalistice (CIN) a anunțat că a fost atacat și scos din funcțiune site-ului său www.investigatii.md, care conținea peste 100 de anchete reportericești în limbile română și engleză, realizate în ultimii trei ani, precum și documente și fotografii obținute de ziariști în procesul investigațiilor. În rezultatul atacului, a fost distrusă complet baza de date de pe site-ul CIN, inclusiv arhiva investigațiilor, comentariilor etc. CIN a declarat că nu exclude faptul că scoaterea din funcțiune a paginii web s-a făcut intenționat, cu scopul de a distruge baza de date a Centrului.

În campania electorală pentru alegerea bașkanului Găgăuziei au fost comise mai multe încălcări ale dreptului la libera exprimare. La finele lunii noiembrie poliția a sechestrat circa cinci mii de exemplare ale ziarului „Gagauz Halkâ”, iar Serghei Dimoglo, fost vicepreședinte al Adunării Populare (organul legislativ al UTAG), a fost arestat pentru o perioadă de 7 zile, sub acuzația că a opus rezistență polițiștilor în timpul controlului. Ziarul conținea un șir de materiale critice la adresa actualei guvernări a autonomiei, dar și a R. Moldova. Pe marginea incidentului cu ziarul „Gagauz Halkâ”, care se editează cu întreruperi în UTAG din 1999, Mișcarea politică „Edinaia Gagauzia” a lansat o declarație prin care a calificat drept ilegale arestările lui Dimoglo și sechestrarea tirajului ziarului. Aceste acțiuni intimidează

anumiți candidați care sunt angajați în cursa electorală, consideră formațiunea politică /după Agenția Monitor Media, 1 decembrie 2006/.

Drept intimidare au fost apreciate și controalele efectuate de poliția economică la ziarul „SP” din Bălți. După ce au depistat că un angajat al ziarului „SP” nu a contabilizat suma de 54 de lei (circa 3 Euro) prin eliberarea cecului de casă în urma recepționării a trei anunțuri publicitare de la persoane fizice, trei angajați ai poliției economice au procedat la verificarea masivă a documentelor ce țin de activitatea comercială a publicației. Polițiștii au ridicat toate contractele din anii 2005-2006 pe care ziarul le-a încheiat cu persoanele juridice pentru publicitate și au luat copii de pe registrul de vânzări pentru perioada respectivă. Redactorul-șef al publicației „SP”, Slava Perunov, consideră că este vorba de o tentativă de presiune asupra ziarului, însă nu a făcut vreo declarație privind urmările negative ale controlului.

Susținerea publicațiilor favorabile puterii

Cu regret, statul continuă să susțină ziarele care au o politică favorabilă puterii. În februarie „Jurnal de Chișinău” a publicat despre un document al Ministerului Culturii și Turismului, semnat de viceministrul Tatiana Lăpăș, care recomandă conducătorilor de instituții aflate în subordine să se aboneze la publicațiile „Moldova Suverană”, „Nezavisimaia Moldova”, revista „Moldova” și „Monitorul Oficial al Republicii Moldova”. Potrivit documentului, semnat la 31 ianuarie 2006, conducătorilor de instituții și organizații din subordinea ministerului li se solicită „contribuția personală a fiecărui conducător în vederea organizării eficiente a abonării la publicațiile periodice din țară pe anul 2006, în primul rând la publicațiile centrale „Moldova Suverană”, „Nezavisimaya Moldova”, revista „Moldova” și „Monitorul Oficial al Republicii Moldova” [...] Asupra rezultatelor rugăm să informați ministerul la finele fiecărui trimestru”. Un document similar a fost emis de acest minister și la sfârșitul anului, fapt relatat de „Ziarul de Gardă” la 16 noiembrie 2006: „Publicațiile libere își fac singure publicitate, pe când „Moldova Suverană” și „Nezavisimaia Moldova” sunt recomandate de noi, facilitând cunoașterea de către abonații a activității Guvernului”, a explicat Raisa Caraman, șefa Secției mijloace de instruire și acte de studii a ministerului.

Deși deetatizate, fostele ziare guvernamentale continuă să fie susținute de Guvern. În decembrie 2006 Guvernul a alocat redacției ziarului „Moldova Suverană” peste 376 mii de lei (cca 29 mii USD) pentru achitarea serviciilor tipografice, cu titlu de „ajutor financiar unic”, iar ziarului „Nezavisimaia Moldova” un ajutor financiar unic în sumă de 81,3 mii de lei (6,2 mii USD) în scopul stingerii datoriilor acesteia față de Editura „Universul”.

Presa în campania electorală

Reflectarea în mass-media a campaniei electorale din Găgăuzia a fost monitorizată de Asociația Presei Independente și Centrul Independent de Jurnalism. Rezultatele monitorizării primului tur al alegerilor arată că majoritatea mediilor de informare din autonomia găgăuză se mențineau pe linia de favorizare a guvernatorului în exercițiu al regiunii, Gheorghe Tabușnic. Favorizarea lui Tabușnic se făcea prin știri despre realizările administrației, fiind observată evitarea oricăror note critice la adresa acesteia. O excepție a făcut, în perioada vizată, ziarul „Nastoiășee Znamea” (Ceadâr-Lunga), care îl sprijinea pe candidatul independent Mihail Formuzal, primar al orașului Ceadâr-Lunga, și îl prezenta pe guvernator în culori negative. De asemenea, mass-media audiovizuale monitorizate, cu excepția „Radio Moldova”, a adoptat tactica ignorării concurenților electorali, cu excepția lui Gheorghe Tabușnic. Pe de altă parte, ziarul cu acoperire națională „Nezavisimaia Moldova” nu a scris nimic despre alegerile locale din autonomia găgăuză. Dintre posturile audiovizuale, numai „Radio Găgăuzia” a oferit alegătorilor emisiuni de educație electorală, iar la toate posturile radio și TV, supuse monitorizării, au lipsit dezbaterile electorale.

Misiunea OSCE de asemenea a constatat o favorizare substanțială a lui Gheorghe Tabunșcic, bașcanul în funcție în perioada campaniei electorale, din partea mass-media regionale de stat, a reprezentanților autorităților locale și centrale, precum și a partidului de guvernământ. Într-un comunicat de presă emis după primul tur de scrutin, misiunea a remarcat că toți candidații au avut acces la mass-media și au putut participa în cadrul dezbaterilor televizate desfășurate la „Teleradio Gagauzia”, însă valoarea acestor dezbateri a fost simțitor diminuată pentru că Tabunșcic, bașcanul în exercițiu, a refuzat să participe la dezbateri. Organele de drept au împiedicat desfășurarea activităților electorale ale candidaților din opoziție, Misiunea OSCE exemplificând prin sechestrarea, la 28 noiembrie, a cinci mii de exemplare ale unui ziar în susținerea unui candidat de opoziție.

În pofida acestui lucru, la 3 decembrie, când a avut loc primul tur al alegerilor, cele mai multe sufragii le-a acumulat primarul de Ceadâr Lunga, Mihail Formuzal, urmat de Nicolae Dudoglo, primar de Comrat. După primul tur de scrutin, Tabunșcic a fost eliminat din cursa electorală. Iar la turul doi de scrutin, ce a avut loc la 17 decembrie, a câștigat Mihail Formuzal, care a devenit bașcan al Găgăuziei.

Accesul la informație

Accesibilitatea informației

În 2006 legislația R. Moldova a devenit accesibilă pe Internet. Ministerul Justiției a lansat pagina web www.justice.md, care conține practic întreaga legislație a R. Moldova. Pagina este administrată de Centrul de Informații Juridice și este dotată cu un motor de căutare pentru actele legislative.

În anul 2006 a continuat publicarea stenogramelor ședințelor Parlamentului în Internet (primele stenograme fiind publicate în vara anului 2005).

Biroul Permanent al Parlamentului a aprobat un nou regulament de acreditare a jurnaliștilor la lucrările Legislativului, potrivit căruia legitimațiile de acreditare se vor elibera pentru întreaga perioadă a mandatului Parlamentului, și nu pentru un singur an, cum se proceda anterior. Au continuat și transmisiunile în direct ale ședințelor în plen ale Parlamentului la posturile publice ale Companiei „Teleradio Moldova”, însă Frațiunea comunistă din Legislativ a insistat de mai multe ori pe parcursul anului asupra suspendării acestora. Comuniștii le consideră ineficiente și pledează pentru crearea unor emisiuni de sinteză la radio și TV, care ar relata sumar despre activitatea parlamentară. Deși transmisiunile în direct continuă, opinia publică apreciază această realizare drept una fragilă.

Pe parcursul anului a început să emită emisiuni proprii TV7 (programele de actualități „Segodnea v Moldove” și „Cotidian”, precum și unele emisiuni de divertisment). De asemenea, și-a extins emisiia locală BBC, care și-a inaugurat și un birou modern. Însă, din motive economice, s-a închis Agenția de presă „Flux”, care a activat pe parcursul a 11 ani.

Pe de altă parte, însă, jurnaliștii s-au plâns de mai multe ori de acces limitat și tratament discriminatoriu, în funcție de cât de comode sunt relațiile lor pentru putere. Astfel, doar unii dintre jurnaliștii acreditați la serviciul de presă al președintelui R. Moldova (instituțiile de presă oficiale și pro-prezidențiale) au fost invitați la briefing-ul susținut de Vladimir Voronin după întrevvedereea acestuia cu Putin la 8 august 2006. Același lucru s-a repetat și după participarea lui Voronin la summit-ul șefilor de stat din CSI la Minsk și întrevvedereea avută acolo cu Vladimir Putin (noiembrie 2006). Instituțiile de presă independente și reporterii instituțiilor de presă străine, acreditați în R. Moldova, au fost nevoiți să folosească informațiile despre briefing pe care le-a difuzat mass-media oficială din Moldova.

Invitarea selectivă a presei la anumite întâlniri sau evenimente oficiale a avut loc și în alte cazuri. Astfel, la o ședință ce a avut loc în luna iunie în incinta Parlamentului, la care Președintele Parlamentului

Marian Lupu a discutat cu presa și societatea civilă posibilitatea modificării articolului 16 din Codul civil, s-a refuzat accesul directorului ziarului „Moldavskie vedomosti”, Dmitri Ciubașenko. Serviciul de pază al Legislativului nu i-a permis lui Ciubașenko să intre, fiindcă el nu figura printre cei invitați. Ulterior, directorul ziarului „Moldavskie vedomosti” a aflat că el, ca și Constantin Tănase de la „Timpul de dimineață”, inițial a figurat în lista celor invitați. Numele celor doi însă au fost eliminate din listă la indicația vicepreședintelui Parlamentului, Maria Postoico /după Agenția Monitor Media, 8 iunie 2006/.

Procese de judecată și limitări ale accesului la informație

Pe parcursul anului au fost obținute mai multe câștiguri de cauză în litigii legate de accesul la informație. Una dintre cele mai remarcabile victorii a constituit faptul că Curtea Supremă de Justiție a recunoscut drept ilegală secretizarea hotărârilor Curții de Conturi privind controlul aparatului Parlamentului și aparatului Președintelui Republicii Moldova (Hotărârea Curții de Conturi nr.55-s din 10 iulie 2003 privind rezultatele reviziei financiare a Aparatului Parlamentului pe anul 2002 și Hotărârea nr. 56-s din 11 iulie 2003 privind rezultatele reviziei financiare a Aparatului Președintelui Republicii Moldova pentru anul 2002). La baza acțiunii s-a aflat cererea din 26 octombrie 2004 depusă de Ștefan Secăreanu împotriva Curții de Conturi și Comisiei interdepartamentale pentru apărarea secretului de stat, prin care se solicita recunoașterea drept ilegală a secretizării hotărârilor respective ale Curții de Conturi, deoarece informațiile cuprinse în aceste hotărâri nu puteau afecta securitatea Republicii Moldova.

Însă publicația „Timpul de dimineață” a atenționat opinia publică că, pentru că a dat publicității rezultatele acestor revizii financiare, Curtea de Conturi (autorul controalelor) a solicitat Procuraturii din Chișinău să cerceteze ziarul „Timpul de dimineață”. La 8 februarie, adică după ce se adoptase hotărârea cu privire la desecretizare în prima instanță, „Timpul de dimineață” a publicat un articol despre controlul la Parlament (“Curtea de Conturi a demonstrat: „parlamentul fură banii publici”), iar pe 9 februarie referitor la revizia Președinției („Angajații președinției joacă în schema „Suvenirul”), ambele semnate de jurnalista Ina Prisăcăru. În cele două articole se demonstra, în baza rezultatelor controalelor, că în Parlament și la Președinție se cheltuiesc fraudulos banii publici. La o săptămână de la publicarea articolelor, jurnalista Ina Prisăcaru a fost chemată la Procuratură, unde i s-a solicitat să dea o explicație în scris, în care să indice raționamentele care au determinat-o să scrie articolele menționate. Jurnalista a declarat că, în acest caz, Curtea de Conturi a folosit Procuratura pentru a intimida o publicație. Intimidările însă nu avut motiv de continuare, pentru că și instanța de recurs a recunoscut neîntemeiată secretizarea documentelor.

La 31 octombrie 2006 Agenția de știri DECA-press din Bălți a anunțat că unui reporter al Agenției i-a fost îngăduit accesul la ședințele publice ale unui proces desfășurat la Judecătoria raionului Drochia. Judecătoarea nu i-a permis ziaristei să asiste la mai multe ședințe, motivând că presa este în drept să asiste doar la prima ședință și la pronunțarea sentinței (cea ce este o interpretare eronată a legislației). În calitate de argument, judecătoarea a invocat că ziaristii nu au dreptul să facă înregistrări audio, video sau să realizeze fotografii la ședințele instanței, ceea ce ziarista nici nu intenționa.

Călărășeanul Vasile Roadedeal a câștigat la Curtea Supremă de Justiție un proces în fața Parlamentului R. Moldova pentru nerespectarea Legii privind accesul la informație. Vasile Roadedeal a cerut de la Parlament informație despre felul cum au fost sancționați unii deputați care au beneficiat de anumite sume de la buget, fără să achite și plăți sociale. Instanța a obligat Legislativul moldovean să furnizeze călărășeanului informația solicitată și să-i restituie suma de 214 lei – cheltuielile de judecată, însă nu i-a acordat despăgubiri morale.

Centrul de Investigații Jurnalistice (CIN) pe parcursul ultimilor trei ani a avut mai multe câștiguri importante în procese privind accesul la informație. Pe parcursul anului, Centrul de Investigații Jurnalistice a câștigat 2 procese importante contra Procuraturii Generale: în martie 2006, CSJ a dat câștig de cauză CIN în procesul de judecată intentat Procuraturii Generale în legătură cu refuzul acesteia

de a acredita un reporter, iar în octombrie 2006, după un proces de judecată, care a durat mai mult de doi ani, Curtea Supremă de Justiție a obligat Procuratura Generală să deconspireze numele procurorilor care au beneficiat de indemnizații ilegale.

Evenimente de perspectivă

La 4 septembrie 2006 Centrul Independent de Jurnalism a lansat o Școală de Studii Avansate în Jurnalism. Este vorba de studii cu caracter post-universitar susținute de experți din țară și străinătate. Anual sunt admiși 20 de studenți. Școala este axată pe studii practice și include și un stagiu de șase săptămâni la una din instituțiile media. Înființând Școala, CIJ și-a propus să modernizeze învățământul în domeniul jurnalismului din Moldova și să pregătească jurnaliști de înaltă calificare.

Centrul Independent de Jurnalism a elaborat un proiect de Lege cu privire la libertatea de exprimare, pe care l-a supus dezbaterii publice în cadrul unei „mese rotunde” la 11 decembrie 2006. Proiectul de lege urmărește adoptarea unor garanții ale dreptului la libera exprimare și informare, crearea unui echilibru just între asigurarea dreptului la libera exprimare și informare și apărarea altor drepturi personal-nepatrimoniale ale persoanei (dreptul la onoare și demnitate, dreptul la viața privată). Necesitatea unei asemenea legi se explică prin faptul că în Republica Moldova se aplică neadecvat standardele europene privind libertatea de exprimare în cauzele cu privire la defăimare și viața privată. În plus, există o serie de probleme, ce ar putea fi soluționate printr-o reglementare mai bună. Adoptarea unei asemenea legi ar oferi niște norme de protecție, necesare jurnalismului din Republica Moldova. Proiectul de lege poate fi citit în română și engleză pe site-ul www.ijc.md.

De asemenea, Centrul „Acces-info” și alte ONG-uri au elaborat un proiect de Lege cu privire la transparența în procesul decizional, care a fost susținut de Guvern și a fost înaintat în Parlament în calitate de inițiativă legislativă. În caz că va fi adoptată, legea va contribui la participarea mai activă a publicului la adoptarea deciziilor de interes comunitar.

Concluzii

Pe parcursul anului au avut loc multiple presiuni asupra jurnaliștilor. Totuși, starea libertății de exprimare a degradat drastic în a doua jumătate a anului, când a început implementarea Codului audiovizualului. Pare evidentă utilizarea acestui act pentru suprimarea vocilor critice ale audiovizualului autohton.

Elaborator: Olivia Pîrțac, Serviciul Juridic CIJ